2020-21

Book Published as Author or as editor

1. Dr. Akhil Borah

Dharmar Samaj tatwa

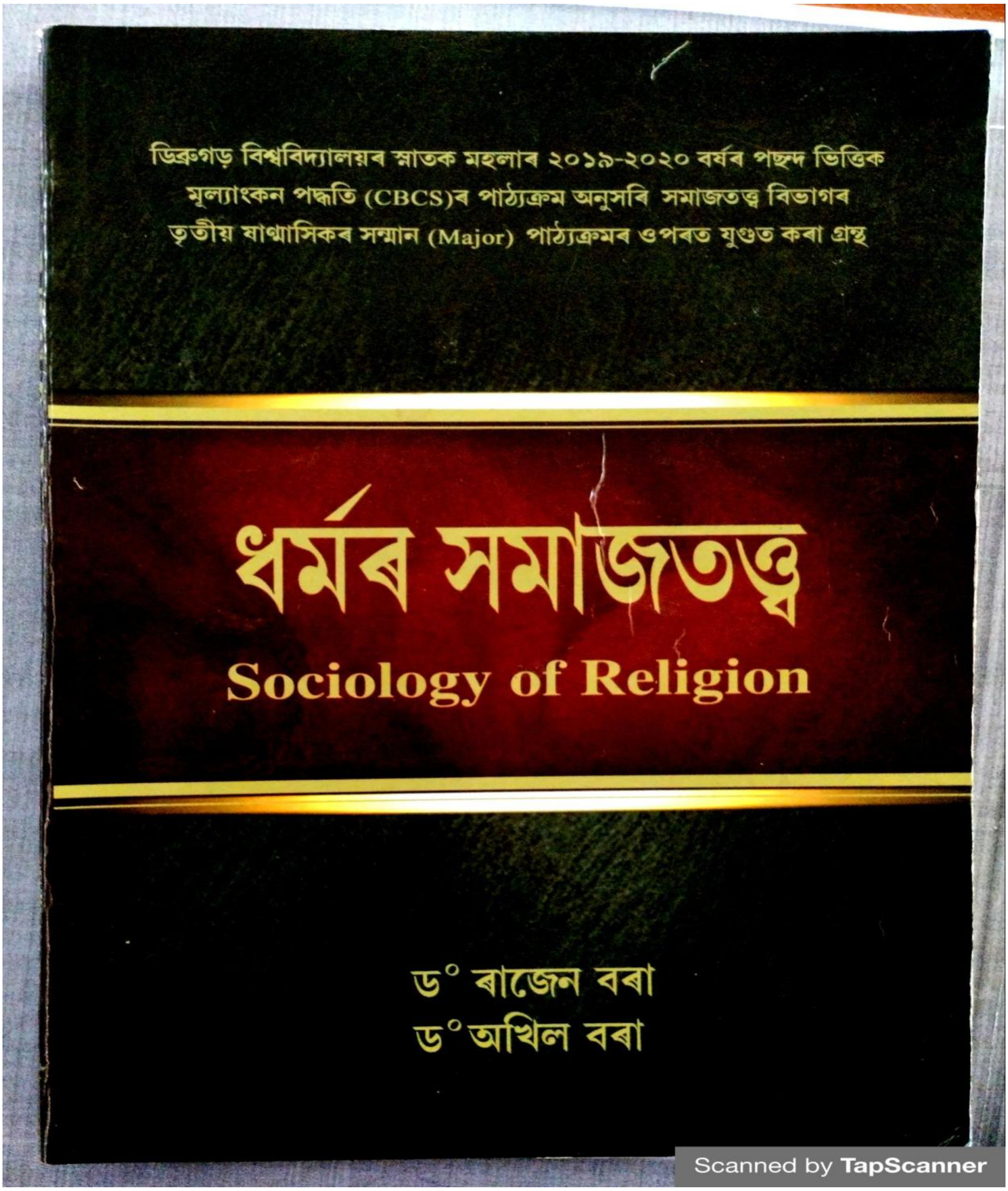

DHARMAR SAMAJTATTWA : A Book on Sociology of Religion written in Assamese as per new CBCS syllabus (2019-2020) of Dibrugarh University by Dr. Rajen Borah, Associate Prof. and Head, Department of Sociology, Jorhat Kendriya Mahavidyalaya and Dr. Akhil Borah, Asstt. Prof. Morongi Mahavidyalaya (Degree), Doigrong, Golaghat and Published by Bidya Bhawan, Jorhat (Assam).

First edition : August, 2020 **Price : Two hundred only**

প্ৰকাশক আৰু পৰিবেশক
বিদ্যা ভৱন
মহাত্মা গান্ধী পথ,
যোৰহাট - ১

প্ৰথম সংস্কৰণ ঃ আগষ্ট, ২০২০

© লেখকদ্বয়ৰ দ্বাৰা সৰ্বস্বত্ব সংৰক্ষিত

মূল্য ঃ ২০০/- টকা মাত্ৰ

বেটুপাত ঃ পাৰভেজ হুচেইন

ISBN : 978-93-8549-86-5

No part of this publication may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording, or any information, storage and retrieval system, without permission in writing from the publisher.

মুদ্ৰক ঃ বৰকটকী অফছেট প্ৰিন্টাৰ্ছ
মালৌআলি, যোৰহাট

Scanned by TapScanner

PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

Syllabus

Core Course-06

SOCIOLOGY OF RELIGION

(6 credits)

Course Objective

The course lays primacy to the understanding of religious over individual religions. Drawing heavily from classical writings on the subject it reinforces importance of the positions developed in these texts. Implicitly numerous interconnections can be at tempted between various themes, manifestly the overarching concern of the paper is to follow up the linkage between social and religious trough different registers mentioned in the outline.

Outline: 1. Social and Religious **(2 credits)**

1.1. Formulating Religious

1.1.1. Social definitions of religion

1.1.2. Social functions of religion

1.2. Asceticism and Accumulation

1.2.1. Relationship between religion and socio-economic action

1.2.2. Contradiction between asceticism and accumulation

1.3. Theodicy and Eschatology

1.3.1. Social implications of the Idea of divine Justice

1.3.2. Social implications of the idea of death and salvation

1.4. State, Religion and Emancipation

1.4.1. Religion and State

1.4.2. Religion and community

20/10/22
PAL, i/c
...idyalaya

Scanned by TapScanner

PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

1.5. **Religious and Solitude**

1.5.1. The isolation of the sacred

1.5.2. The sacred community and exclusion

2. Elements of Religious **(2 credits)**

2.1. Sacred, Myth, Ritual (meaning and significance)

(Mythology from North-East India can be used as reference for seminars and presentations as directed by the course teacher)

2.2. **Time and Space**

2.2.1. Transcendence and time

2.2.2. Sacred marking of space

2.3. **Rationality**

2.3.1. Concept of rationality (Max Weber)

2.3.2. Rationality in religion

3. Techniques of Religious **(2 credits)**

3.1. Prayer

3.1.1. Techniques of Prayer

3.1.2. Prayer as ritual

3.2. Craft

3.2.1. Types of craft

3.2.2. Functions of crafts

3.3. Body

3.3.1. Gestures

3.3.2. Performance

Course Contents and Itinerary

1.Social and Religious (Weeks 1-5)

1.1 Formulating Religious

1.1.1 Emile Durkheim. 1995. *The Elementary forms of religious life.* Translated by Karen E. Fields. New York: The Free Press. Book one and conclusion, pp. 21-39, 418-440

PAL, i/c
...dyalaya
Scanned by TapScanner

PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

পাতনি

ধৰ্ম মানৱ সমাজৰ এক অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ সামাজিক সংস্থা। ধৰ্মৰ অবিহনে সমাজৰ শৃংখলা, মানুহৰ নৈতিকতা, সামাজিক মূল্যবোধ, প্ৰথা-পৰম্পৰা ইত্যাদিবোৰ বৰ্তি থকাটো সম্ভৱ নহয়। সেয়েহে যুগে যুগে ধৰ্মই নিজৰ অস্তিত্ব বৰ্তাই ৰাখিবলৈ সক্ষম হৈছে। আজিৰ বিজ্ঞানৰ চৰম উন্নতিৰ দিনতো ধৰ্মৰ গুৰুত্ব কদাপি হ্ৰাস পোৱা নাই। সঁচা অৰ্থত ক'বলৈ গ'লে ধৰ্মৰ অন্তৰালত থকা অপৰাজেয় শক্তিৰ বাবেই বিজ্ঞানেও ধৰ্মৰ ওচৰত বশ্যতা স্বীকাৰ কৰিব লগা হৈছে। সেয়েহে যেতিয়ালৈকে মানৱ সমাজ বৰ্তি থাকিব তেতিয়ালৈকে ধৰ্মৰ অস্তিত্ব বৰ্তি থাকিব বুলি ক'ব পৰা যায়।

ধৰ্ম হৈছে অলৌকিক বা অতিমানৱীয় শক্তিৰ প্ৰতি থকা এক বিশ্বাস। এনে বিশ্বাসক কেন্দ্ৰ কৰিয়েই পৃথিৱীৰ বিভিন্ন সমাজ আৰু সম্প্ৰদায়ৰ লোকসকলে বেলেগ বেলেগ আচৰণ প্ৰদৰ্শন কৰে। উল্লেখযোগ্য যে পৃথিৱীৰ প্ৰতিখন দেশ, সমাজ আৰু সম্প্ৰদায়ভেদেই ধৰ্ম বিশ্বাসৰ স্বৰূপ পৃথক পৃথক। পৃথিৱীৰ কেতবোৰ দেশৰ সমাজত কেতবোৰ সম্প্ৰদায়ে ধৰ্ম আৰু যাদুক একাকাৰ কৰিব বিচাৰিছে যদিও ইয়াৰ বিপৰীতে আন কেতবোৰ দেশৰ কেতবোৰ সম্প্ৰদায়ে ধৰ্ম আৰু যাদুক একাকাৰ কৰিব বিচৰা নাই। অৰ্থাৎ তেনেবোৰ সম্প্ৰদায়ৰ মতে ধৰ্ম আৰু যাদু দুটা পৃথক অৱধাৰণা। ধৰ্ম আৰু যাদু দুয়োটাৰেই তাত্ত্বিক আৰু ব্যৱহাৰিক অৰ্থ সুকীয়া সুকীয়া। দুয়োটাৰ ক্ষেত্ৰতেই কেতবোৰ বিশ্বাস জড়িত হৈ আছে যদিও সেই বিশ্বাস পদ্ধতিৰ মাজতো পাৰ্থক্য আছে।

বছৰ বছৰ ধৰি চলি অহা সমাজতত্ত্বৰ পাঠ্যক্ৰমসমূহৰ সংশোধন কৰি CBCSৰ নতুন পাঠ্যক্ৰমে সমাজতত্ত্ব অধ্যয়নৰ বিষয়বস্তুৰাজিলৈ নতুনত্ব আনিবলৈ চেষ্টা কৰিছে। এই ক্ষেত্ৰত আমি প্ৰস্তুত কৰি উলিওৱা এই পাঠ্যপুথিখনো অন্যতম। এই পাঠ্যপুথিখনিৰ পাঠ্যক্ৰমত (Syllabus) ধৰ্মক এক বহল দৃষ্টিৰে উপস্থাপন কৰিবলৈ যত্ন কৰিছে। এই পাঠ্যক্ৰমৰ অন্তৰ্ভুক্ত বিষয়বস্তুৰাজিয়ে ধৰ্মক কেৱল এক বিশ্বাস পদ্ধতি হিচাপেই পৰিচিত কৰিব খোজা নাই; ইয়াক মানুহৰ ব্যৱহাৰিক জীৱনৰ এক

PRINCIPAL, i/c
...idyalaya
Scanned by TapScanner

PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

প্ৰভাৱশালী পদ্ধতি হিচাপে প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ যত্ন কৰা হৈছে। ধৰ্মই এখন সমাজৰ অৰ্থনৈতিক, ৰাজনৈতিক, সামাজিক, সাংস্কৃতিক আদি বিভিন্ন দিশত প্ৰভাৱিত কৰে। এই ভিন্ন দিশত পৰা প্ৰভাৱ সম্বন্ধে যৌক্তিকতাৰে বিচাৰ কৰিবলৈ যত্ন কৰা হৈছে। এই ক্ষেত্ৰত চাবলৈ গ'লে ধৰ্মৰ লগত যৌক্তিকতাৰো সম্পৰ্ক আছে। সেয়েহে মেক্স ৱেবাৰে ধৰ্ম আৰু অৰ্থনীতিৰ মাজত এক যুক্তিনিষ্ঠ সম্পৰ্ক স্থাপন কৰিছে। তেওঁৰ মতে কেতবোৰ ধৰ্মৰ ধৰ্মীয় নীতিয়ে পুঁজিবাদৰ স্পৃহা সৃষ্টি কৰি অৰ্থনৈতিক বিকাশৰ পথ প্ৰস্তুত কৰে। অৱশ্যে এই ক্ষেত্ৰত ৱেবাৰে উদাসীন প্ৰটেষ্টাণ্ট ধৰ্মমতৰ কথা উল্লেখ কৰিছে যি ধৰ্মমতে উদাসীনভাৱে সম্পদ আহৰণত গুৰুত্ব প্ৰদান কৰিছে।

পৃথিৱীৰ প্ৰায়বোৰ ধৰ্মৰ লগত পাপ, পুণ্য আৰু পাপক্ষয় সম্বন্ধীয় ধাৰণা জড়িত হৈ আছে। ধৰ্মীয় বিচাৰত পাপ কি, পাপৰ প্ৰায়শ্চিত্ত মানুহে কেনেদৰে পাবলগা হয়, পাপক্ষয় কেনেদৰে কৰিব পৰা যায়, ইত্যাদি সম্পৰ্কত বিভিন্ন দাৰ্শনিকসকলৰ অধ্যয়নসমূহ আমাৰ এই পাঠ্যপুথিত বহলভাৱে আলোচনা কৰা হৈছে। ইয়াৰ উপৰি প্ৰায়বোৰ ধৰ্মৰ লগত মুক্তি সম্বন্ধীয় ধাৰণাটোও সংপৃক্ত হৈ আছে। ভাৰতবৰ্ষৰ হিন্দু ধৰ্মত মানুহে জীৱন কালছোৱাত কৰা সৎকৰ্মৰ লগত মুক্তিৰ ধাৰণাটো জড়িত হৈ আছে। অৰ্থাৎ সৎকৰ্মৰ ফলশ্ৰুতিতহে এজন মানুহে ইহসংসাৰৰ পৰা মুক্তি লাভ কৰিব পাৰে।

পৃথিৱীৰ প্ৰতিখন সমাজৰ সকলোবোৰ ধৰ্মতে অসংখ্য ৰীতি-নীতি, ক্ৰিয়া-কৰ্ম তথা আচাৰ-অনুষ্ঠান জড়িত হৈ আছে। অৱশ্যে প্ৰতিখন দেশ বা সমাজ আৰু ধৰ্মীয় সম্প্ৰদায়সমূহৰ মাজত এনেধৰণৰ ৰীতি-নীতি, ক্ৰিয়া-কৰ্ম তথা আচাৰ-অনুষ্ঠানসমূহ সুকীয়া সুকীয়া। এনে ৰীতি-নীতি বা আচাৰ-অনুষ্ঠানসমূহ সুকীয়া সুকীয়া হ'লেও প্ৰতিটো ধৰ্মীয় সমূহে এভাগি পবিত্ৰ ধৰ্মীয় কৰ্ম সমাপনৰ বেলিকা কেতবোৰ ৰীতি নীতি বা আচাৰ পালন কৰিবলগা হয় বা এনে ৰীতি-নীতি বা আচাৰসমূহ মানি চলিব লগা হয়। ইয়াৰ ব্যতিৰেকে কোনো ধৰ্মীয় কৰ্মই সুফল লাভ কৰিব নোৱাৰে বুলি প্ৰায়বোৰ ধৰ্মীয় সম্প্ৰদায়ৰ লোকে বিশ্বাস কৰে। গতিকে এনে ধৰ্ম সম্বন্ধীয় ৰীতি-নীতি বা আচাৰ-অনুষ্ঠানসমূহৰ বিষয়ে বিভিন্ন পণ্ডিতসকলে যিবোৰ ক্ষেত্ৰভিত্তিক অধ্যয়ন চলাইছিল, সেইবোৰ আমাৰ এই পাঠ্যপুথিত পাঠ্যক্ৰমৰ নিৰ্দেশাৱলী অনুযায়ী সুন্দৰকৈ আলোচনা কৰা হৈছে।

সকলোবোৰ ধৰ্মতে ভগৱান তথা ঈশ্বৰক বিচৰাৰ অসংখ্য কৌশল আছে। কোনো এক অশৰীৰী তথা অতিমানৱীয় সত্তাক বিভিন্ন ভংগিমাৰে কোনো লোকে প্ৰাৰ্থনা কৰে। কোনোৱে প্ৰাৰ্থনা কৰে মুখেৰে মন্ত্ৰোচ্চাৰণ কৰি, কোনোৱে মুখেৰে নমতাকৈ কেৱল ধ্যান কৰি, কোনোৱে নৃত্য-গীতেৰে। কোনো প্ৰাৰ্থনাকাৰীয়ে অদৃশ্যজনাৰ পৰা জোৰ কৰি সুফল কামনা কৰে। অৱশ্যে বিভিন্ন সমাজতত্ত্ববিদ আৰু নৃতত্ত্ববিদসকলৰ বিভিন্ন অধ্যয়নসমূহত উল্লেখ কৰিছে যে প্ৰকৃততে এজন যাদুকৰেহে কোনো এক অলৌকিক সত্তাক তেওঁৰ যাদু বিদ্যাৰে বশ কৰি জোৰ জৱৰদস্তি কিবা আদায় কৰে। গতিকে ভগৱান বা ঈশ্বৰৰ লগত সংযোগ স্থাপন হ'বলৈয়ো যে বিভিন্ন কৌশল আছে, সেই সম্পৰ্কে আমাৰ এই গ্ৰন্থত বিভিন্ন লেখকৰ অধ্যয়নসহ বহলকৈ আলোচনা কৰা হৈছে।

ধৰ্মীয় পৰিপ্ৰেক্ষত (Religious Perspective) সোঁ হাত আৰু বাঁও হাতৰ বিশেষত্ব, ডাইনী বিদ্যা, সময় ব্যৱধান আদিৰ সম্পৰ্কে সমাজতত্ত্ববিদসকলৰ যি অধ্যয়ন আৰু বিশ্লেষণ সেইখিনি ইয়াত সুন্দৰকৈ আলোচনা কৰা হৈছে। সমাজতত্ত্ববিদসকলৰ এই তত্ত্বগধুৰ বিশ্লেষণৰ বোধগম্যতাৰ গভীৰতালৈ সোমাবলৈ আমাৰ এই গ্ৰন্থই যথেষ্ট নহয়। ধৰ্ম সম্বন্ধে তাত্ত্বিক আৰু গভীৰ জ্ঞান আহৰণৰ বাবে পাঠ্যক্ৰমত (Syllabus) অন্তৰ্ভুক্ত ইংৰাজী ভাষাত প্ৰণিত মূল গ্ৰন্থসমূহ বহলভাৱে অধ্যয়ন কৰিব লাগিব।

আমাৰ এই পাঠ্যপুথিখনি প্ৰস্তুতৰ বেলিকা ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ৰ সমাজতত্ত্ব বিভাগৰ CBCS পাঠ্যক্ৰমৰ নিৰ্দেশাৱলী আখৰে আখৰে পালন কৰা হৈছে। পাঠ্যক্ৰমখনিয়ে বিভিন্ন পণ্ডিতসকলৰ গ্ৰন্থ আৰু তেওঁলোকৰ অধ্যয়নৰ ক্ষেত্ৰত যি পৃষ্ঠা নং (Page Code) নিৰ্দেশনা দিছে, সেয়া মানি চলি আমাৰ আলোচনাৰাজি আগবঢ়োৱা হৈছে। অৱশ্যে এই পাঠ্যপুথিখনি প্ৰস্তুত কৰা বেলিকা পাৰিভাষিক শব্দ ব্যৱহাৰৰ ক্ষেত্ৰত বহুতো জটিলতাৰ মুখামুখি হ'বলগীয়া হৈছে। তথাপি সৰল ভাষাতে বিষয়বস্তু বৰ্ণনা কৰিবলৈ যত্ন কৰা হৈছে।

এই পাঠ্যপুথিখনি প্ৰস্তুত কৰা সময়ছোৱাত বহুতো সমস্যাৰ সন্মুখীন হ'বলগীয়া হৈছিল। বিশেষকৈ কৰ'না মহামাৰীৰ আতংকই আমাৰ মন মগজু অস্থিৰ কৰি তুলিছিল। কিন্তু ইয়াৰ মাজতো কিছুসংখ্যক শুভাকাংক্ষী, সহকৰ্মী আৰু ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ উৎসাহত আমাৰ এই চেষ্টাই সফলতা লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হ'ল। আমাৰ এই গ্ৰন্থখনি প্ৰস্তুতৰ সময়ছোৱাত দিহা-পৰামৰ্শৰে বিশেষভাৱে উৎসাহিত কৰিছিল ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ৰ সমাজতত্ত্ব বিভাগৰ মুৰব্বী অধ্যাপক ড° জ্যোতিপ্ৰসাদ শইকীয়া চাৰে। সেয়েহে এই মুহূৰ্তত তেখেতক কৃতজ্ঞতাৰে সুঁৱৰিছোঁ। ইয়াৰ উপৰি বৰ্তমান দিল্লী বিশ্ববিদ্যালয়ত অধ্যয়নৰত ছাত্ৰী কমলিকা ফুকনে এই পাঠ্যপুথিখনিৰ পৰিপূৰ্ণতা লাভ কৰাৰ ক্ষেত্ৰত অধ্যয়নৰ কিছু সমল যোগানেৰে যথেষ্ট সহায়ৰ হাত আগবঢ়াইছিল। এই আপাহতে তেখেতৰ প্ৰতিও আন্তৰিক ধন্যবাদ জ্ঞাপন কৰিছোঁ।

আমাৰ শিক্ষাজী

PRINCIPAL, i/c
Mahavidyalaya

Scanned by TapScanner

PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

মাতৃ শ্ৰীযুতা আইজনী বৰাক আমি এই মুহূৰ্তত কৃতজ্ঞতাৰে সুঁৱৰিছোঁ। ইয়াৰ উপৰি আমাৰ এই গ্ৰন্থখনি প্ৰস্তুত কৰোঁতে বিশেষভাৱে সহায়-সহযোগিতা আৰু উৎসাহ উদ্দীপনা আগবঢ়োৱা কাকজান আৰোহণ একাডেমীৰ ইংৰাজী বিভাগৰ প্ৰবক্তা মৌচুমী বৰা, কাৰ্বি আংলং জিলাৰ দেওথৰস্থিত H.V. College ৰ অৰ্থনীতি বিভাগৰ সহকাৰী অধ্যাপিকা লক্ষীমণি নেওগ, গোলাঘাট মৰঙি মহাবিদ্যালয়ৰ সমাজতত্ত্ব বিভাগৰ সহকাৰী অধ্যাপক ড° পংকজ বৰুৱা আৰু যোৰহাট মহাবিদ্যালয়ৰ সমাজতত্ত্ব বিভাগৰ ছাত্ৰ প্ৰত্যুষ প্ৰতীম বৰা (ডন) ক ধন্যবাদ জনাইছোঁ।

বৰ্তমান অসমৰ অন্যতম সম্ভ্ৰান্ত প্ৰকাশনগোষ্ঠী যোৰহাটৰ 'বিদ্যাভৱন'ৰ স্বত্বাধিকাৰী বিশ্বজিত শইকীয়া আৰু ৰণজিত শইকীয়াই এই কাকতখনৰ ওপৰত পাঠ্যপুথি এখন প্ৰস্তুত কৰি দিবলৈ আমাক জনোৱা অনুৰোধৰ বাবেই এই পাঠ্যপুথিখনে বাস্তৱ ৰূপ পালে। সেয়েহে এই মুহূৰ্তত দুয়োগৰাকী স্বত্বাধিকাৰীকে ধন্যবাদ আৰু কৃতজ্ঞতা জনাইছোঁ।

১৪ আগষ্ট, ২০২০

লেখকদ্বয়
ড° ৰাজেন বৰা
ড° অখিল বৰা

20/11/2022
PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

Scanned by TapScanner

PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

2020-21

Book Published as Author or as editor

2. Dr. Akhil Borah

Bharatiya Samaj: DrisyopataruBastab

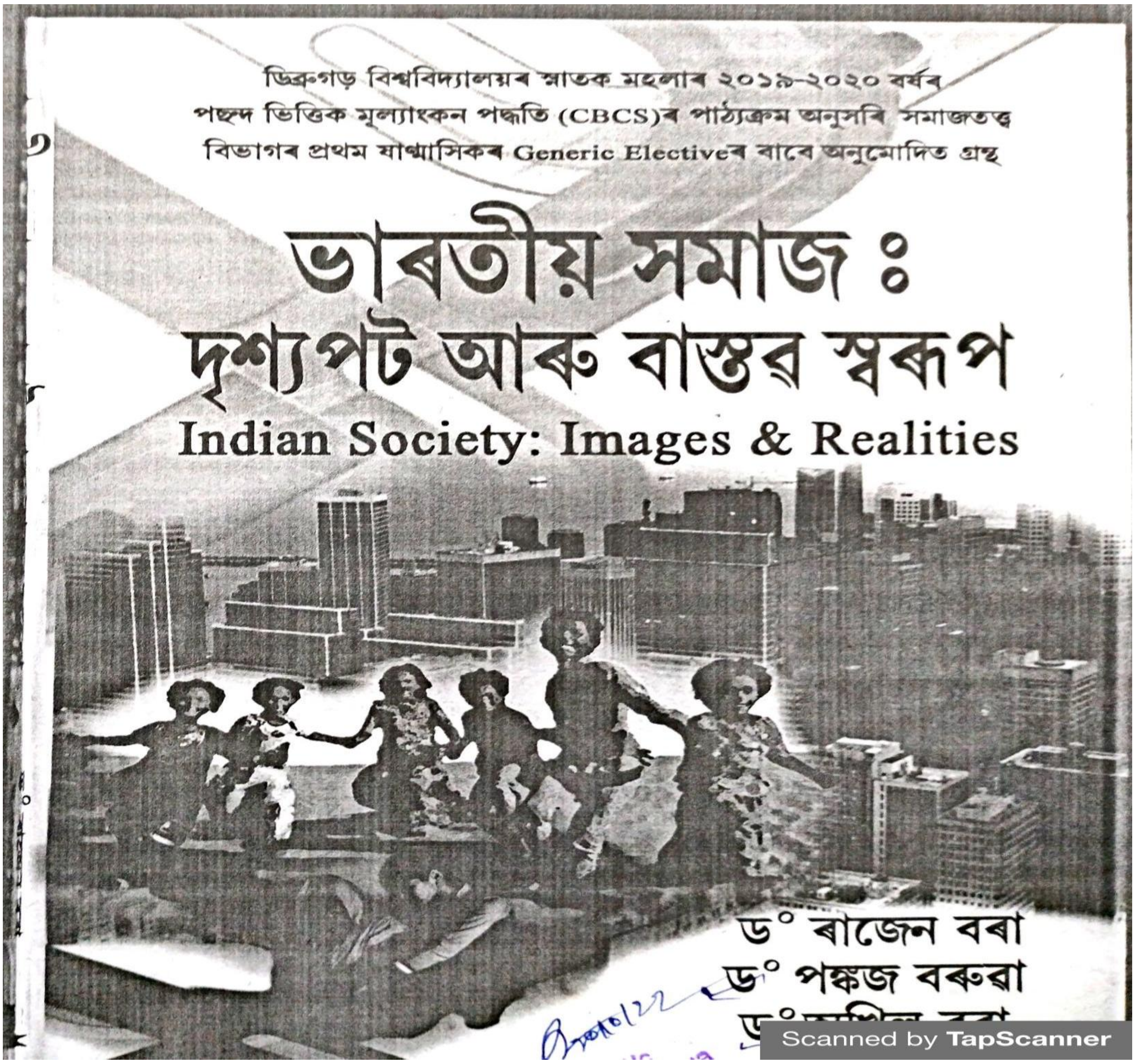

PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

BHARATIYA SAMAJ : DRISHYAPAT ARU BASTAV SWARUP: A Book on Indian Society: Images and Realities written in Assamese as per new (CBCS) syllabus (2019-2020) of Dibrugarah University by Dr. Rajen Borah, Associate Prof. and Head, Department of Sociology, Jorhat Kendriya Mahavidyalaya, Dr. Pankaj Boruah, Asstt. Prof. Morongi Mahavidyalaya (Degree), Doigrong, Golaghat and Dr. Akhil Borah, Asstt. Prof. Morongi Mahavidyalaya (Degree), Doigrong, Golaghat and Published by Bidya Bhawan, M.G. Road, Jorhat (Assam).

First edition : October, 2020 **Price : Two hundred only/-**

প্ৰকাশক আৰু পৰিবেশক ঃ
বিদ্যাভৱন
এম, জি ৰ'ড, যোৰহাট -১

© লেখকত্ৰয়ৰ দ্বাৰা সৰ্বস্বত্ব সংৰক্ষিত

প্ৰথম প্ৰকাশ ঃ নবেম্বৰ, ২০২০

মূল্য ঃ ২০০.০০/- টকা মাত্ৰ

বেটুপাত ঃ পাৰভেজ হুছেইন

অক্ষৰ বিন্যাস ঃ জিতুল বৰা

ISBN : 978-81-946924-6-1

মুদ্ৰণ ঃ বৰকটকী অফছেট প্ৰিন্টাৰ্ছ, মালৌ আলি, যোৰহাট

No part of this publication may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording, or any information, storage and retrieval system, without permission in writing from the publisher.

Scanned by TapScanner

PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

SYLLABUS

Semester-I

Generic Elective 01

Total Credit=6
Total Marks 80+20=100
Total Classes: 38
Total Tutorials: 7
Class duration: 1 class=1 hour
1 tutorial = 1 hour
6 classes per week

INDIAN SOCIETY: IMAGES AND REALITIES

Course Objective:
This course seeks to provide an interdisciplinary introduction to Indian society.

	Classes	Tutorials	Marks
1 Sociological understanding of Ideas of India: Civilization, Colony, Nation and Society (3 Weeks)	10	2	25
2. Institutions and Processes (9 Weeks) Village, Town and Region Caste, Religion and Ethnicity Family and Gender Political Economy	18	3	35
3. Critical understanding of: Civilization, colony, Nation and society (2 Weeks)	10	2	20

COURSE CONTENTS AND ITINERARY

Ideas of India : Civilization, Colony, Nation and Society (3 Weeks)

Embree, Ainslie Thomas,. Imagining India. Delhi: Oxford University Press, 1989. Chapter 1- Brahmanical Ideology and Regional Identities. Pp. 9 – 27

Scanned by TapScanner

PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

Cohn, Bernard. India: Social Anthropology of a Civilization, Delhi: OUP. Chapters 1, 3, 5 & 8 (1-7, 24-31, 51-59, 79-97)

2. Institutions and Processes (9 Weeks)

Village, Town and Region

Breman, Jan. 'The Village in Focus' from the Village Asia Revisited, Delhi: OUP 1997. Pp. 15-64

Cohn, Bernard, An Anthropologist Among Historians and Other Essays, Delhi: OUP, 1987, Chapters. 4 and 6. Pp.78-85 & 100 – 135

Caste, Religion and Ethnicity

Mines, Diane P. Caste in India. Ann Arbor, Mich.: Association for Asian Studies, 2009. Pp. 1-35

Fuller, C. J. The Camphor Flame: Popular Hinduism and Society in India. Delhi: Viking, 1992. Chapter 1. Pp. 3 – 28.

Ahmad, Imtiaz et.al (eds). Pluralism and Equality: Values in Indian Society and Politics, Sage : New Delhi, 2000. Chapter: 'Basic Conflict of 'we' and 'they'' Between religious traditions, between Hindus, Muslims and Christians'. Pp.

Family and Gender

Dube, Leela. 'On the Construction of Gender: Hindu Girls in Patrilineal India', Economic and Political Weekly, Vol. 23, No. 18 (Apr. 30, 1988), pp. WS11 WS19

Gray, John N. & David J. Mearns. Society from the Inside Out: Anthropological Perspectives on the South Asian Household. New Delhi: Sage,

1989. Chapter 3. (Sylvia Vatuk) Household Form and Formation: Variability and Social Change among South Indian Muslims. Pp. 107-137

Political Economy

Chatterjee, Partha. State and Politics in India. Delhi: Oxford University Press, 1997. Introduction: A Political History of Independent India. Pp. 1-39

Critiques (2 Weeks)

Omvedt, Gail. Understanding Caste. New Delhi: Orient Black Swan, 2011. Chapters. 5, 9, 11 and Conclusion. Pp. 30-38, 67 – 73, 83 – 90, 97 – 105

Sangari, Kumkum and Sudesh Vaid. Recasting Women: Essays in Indian Colonial History. New Brunswick: Rutgers University Press. Introduction, Pp. 1 – 25

Brass, Paul. 1991 "Ethnicity and Nationalism: Theory and Comparison .Sage Publication, pp

Scanned by TapScanner

PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

আগকথা

পৃথিৱীৰ প্ৰতিখন দেশৰ সমাজ আৰু সভ্যতাৰ এক সুকীয়া বৈশিষ্ট্য আছে। ভাৰতীয় সমাজো ইয়াৰ ব্যতিক্ৰম নহয়। অতীতৰ পৰা বৰ্তমানলৈকে ভাৰতীয় সমাজ, সভ্যতা, ইয়াৰ ধৰ্ম, সংস্কৃতি, জাতি প্ৰথা, প্ৰথা-পৰম্পৰা, লোকবিশ্বাস, নৃগোষ্ঠীয় জনগাঁঠনি, পৰম্পৰাগত ৰাজনৈতিক আৰু অৰ্থনৈতিক পদ্ধতি ইত্যাদিয়ে ভাৰতীয় সমাজখনক সামাজিক অধ্যয়ন তথা গৱেষণাৰ বাবে সমৃদ্ধ কৰিছে। এই সমাজৰ যি প্ৰতিচ্ছবি সেই প্ৰতিচ্ছবিয়ে পূৰ্বৰ পৰাই দেশী-বিদেশী পণ্ডিত আৰু নৃতত্ত্ববিদসকলক আকৰ্ষণ কৰি আহিছে। গ্ৰাম্য সমাজৰ অৰ্থনীতি, ৰাজনীতি, ধৰ্ম, জাতি প্ৰথা ইত্যাদিয়ে ভাৰতীয় সমাজৰ প্ৰকৃত স্বৰূপ দাঙি ধৰিছে। সমাজৰ যি পৌৰাণিকতা আৰু আদৰ্শবোধ সেয়া এই সমাজত ফুটি উঠিছে। সেয়েহে ঔপনিৱেশিক কালছোৱাৰ পৰা আজি পৰ্যন্ত ভাৰতীয় সমাজৰ কেতবোৰ বিশেষত্বৰ বাবে এই সমাজত বিভিন্ন সামাজিক অধ্যয়ন তথা গৱেষণাত গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছে। পণ্ডিত তথা গৱেষকসকলৰ মতে ভাৰতীয় সমাজত সামাজিক জ্ঞান সম্বন্ধীয় অপাৰ সমল আছে। এইবিলাকৰ ওপৰত কিছুমান অধ্যয়ন তথা গৱেষণা সম্পন্ন হৈছে যদিও আৰু বহুবোৰ এতিয়াও বাকী আছে। আমাৰ এই গ্ৰন্থখনৰ পাঠ্যক্ৰমত বিভিন্ন পণ্ডিত তথা গৱেষকসকলে সমাপণ কৰা কেইবাটাও তথ্যভিত্তিক অধ্যয়ন অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছে যিকেইটা অধ্যয়নৰ যোগেদি শিক্ষক আৰু ছাত্ৰ-ছাত্ৰী উভয়েই ভাৰতীয় সমাজৰ প্ৰতিচ্ছবি আৰু বাস্তৱ স্বৰূপ সম্বন্ধে বহল ৰূপত আৰু কিছু কথা জনাত সহায় হ'ব।

বৰ্তমানলৈকে CBCS পাঠ্যক্ৰমৰ এই কাকতখনৰ ওপৰত প্ৰস্তুত কৰি উলিওৱা গ্ৰন্থৰ সংখ্যা একেবাৰে কম। হয়তো অধ্যয়নৰ সমলৰ অভাৱ তথা এনে সমলৰ জোৰা মাৰিব নোৱাৰা অৱস্থাৰ বাবেই বহুতো লেখকেই এনে

PRINCIPAL, i/c
Marangi ...vidyalaya

Scanned by TapScanner

PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

সমস্যাৰ মুখামুখি হ'বলগীয়া হৈছে। লেখক হিচাপে আমিও এনে সমস্যাৰ লগত বাৰুকৈয়ে মুখামুখি হ'ব লগা হৈছে। তৎসত্ত্বেও বহু কষ্টেৰে পাঠ্যক্ৰমৰ নিৰ্দেশনা অৱমাননা নকৰাকৈ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক শুদ্ধ জ্ঞান দিবলৈ যত্ন কৰিছোঁহঁক। ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে পৰীক্ষাগৃহত প্ৰশ্নকাকতখন হাতত লৈ যাতে বিপাঙত নপৰে, সেই কথালৈ লক্ষ্য ৰাখি পৃষ্ঠানং নিৰ্দেশনা (Page Coding) সম্পূৰ্ণৰূপে মানি চলা হৈছে। কিয়নো পৃষ্ঠানং নিৰ্দেশনা মতে যদি এখন গ্ৰন্থ প্ৰস্তুত কৰিব পৰা যায়, তেতিয়া এনে গ্ৰন্থ অধ্যয়নৰ যোগেদি কোনো ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়েই পৰীক্ষাগৃহত অপ্ৰস্তুত হ'বলগীয়া কোনো কথা নাথাকে। গতিকে আমি বহু কষ্টেৰে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকল উপকৃত হ'ব পৰাকৈ গ্ৰন্থখন প্ৰস্তুত কৰিছোঁ। আমাৰ সামান্য জ্ঞানেৰে গ্ৰন্থখন প্ৰস্তুত কৰোঁতে অনেক ভুল-ভ্ৰান্তি বৈ যোৱাটো স্বাভাৱিক। এনে ভুল-ভ্ৰান্তিৰ বাবে গঠনমূলক দিহা-পৰামৰ্শ কামনা কৰিলোঁ।

CBCS পাঠ্যক্ৰমৰ প্ৰথমটো বছৰত এই কাকতখনৰ ওপৰত কোনো গ্ৰন্থ প্ৰকাশ হোৱা নাছিল। সেই বাবে বহুতো ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে এই কাকতখনৰ ওপৰত এখন পাঠ্যপুথি প্ৰস্তুত কৰিবলৈ উৎসাহ যোগাইছিল। সেইসকল ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ বাবেই আমাৰ এই পাঠ্যপুথিয়ে বাস্তৱ ৰূপ পালে। সেয়েহে এই মুহূৰ্তত তেওঁলোক সকলোকে ধন্যবাদ জনাইছোঁ।

আমাৰ শিক্ষা জীৱনৰ খলা-বমা যাত্ৰাত সাৰথি হিচাপে ভূমিকা লোৱা আমাৰ পিতৃ আৰু মাতৃক শলাগিবলগীয়া। তেখেতসকলৰ কষ্ট আৰু ত্যাগ এনে মহৎ কামৰ বাবে উৎসাহৰ থল। বিশ্ববিদ্যালয়ৰ দুগৰাকী সন্মানীয় শিক্ষাগুৰু ড° মকিতুল হুছেইন চাৰ আৰু ড° শৰৎ শৰ্মা চাৰে আমাৰ এই কৰ্মত দৃঢ়তাৰে আগবাঢ়ি যোৱাত দিহা-পৰামৰ্শ দি আহিছে। সেয়েহে দুয়োগৰাকী শিক্ষাগুৰুৰ ওচৰত আমি চিৰ কৃতজ্ঞ।

মাহৰ পিছত মাহ ধৰি আমাৰ এই গ্ৰন্থখনি প্ৰস্তুত কৰা কালছোৱাত কাকজান আৰোহণ একাডেমীৰ ইংৰাজী বিভাগৰ প্ৰৱক্তা মৌচুমী বৰা, কাৰ্বি আংলং জিলাৰ দেওথৰস্থিত H.V. College ৰ অৰ্থনীতি বিভাগৰ সহকাৰী অধ্যাপিকা লক্ষীমণি নেওগ, নুমলীগড়স্থিত কল্পতৰু একাডেমীৰ বাণিজ্য প্ৰৱক্তা কিনীতা গগৈ বৰুৱা আৰু যোৰহাট মহাবিদ্যালয়ৰ সমাজতত্ত্ব বিভাগৰ ছাত্ৰ প্ৰত্যুষ প্ৰতীম বৰা (ডন)ই বিশেষভাৱে সহায়-সহযোগিতা আগবঢ়াইছিল। গতিকে তেওঁলোকৰ এনে সহায়-সহযোগিতাৰ বাবে অশেষ ধন্যবাদ জনাইছো। পাঠ্যপুথিখনিৰ বেটুপাত প্ৰস্তুত কৰি আমাৰ এই কৰ্মক এখোজ আগুৱাই লৈ যোৱা পাৰভেজ হুছেইন আৰু ডিটিপি কৰি প্ৰকাশকৰ হাতত তুলি দিবলৈ সক্ষম হোৱা শ্ৰী জিতুল বৰাক ধন্যবাদ জনালোঁ।

পাঠ্যপুথিখনি প্ৰকাশৰ দায়িত্ব গ্ৰহণ কৰা অসমৰ আগশাৰীৰ প্ৰকাশক গোষ্ঠী 'বিদ্যাভৱন'ৰ স্বত্বাধিকাৰীদ্বয় শ্ৰী বিশ্বজিৎ শইকীয়া আৰু শ্ৰী ৰঞ্জিত শইকীয়ালৈ কৃতজ্ঞতা জ্ঞাপন কৰিলোঁ।

লেখকত্ৰয়
ড° ৰাজেন বৰা
ড° পঙ্কজ বৰুৱা
ড° অখিল বৰা

নৱেম্বৰ, ২০২০

PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

Scanned by TapScanner

PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

Book Published as Author or as editor 2020-21

3.Dr. Akhil Borah

UnnayanorPunnasintan

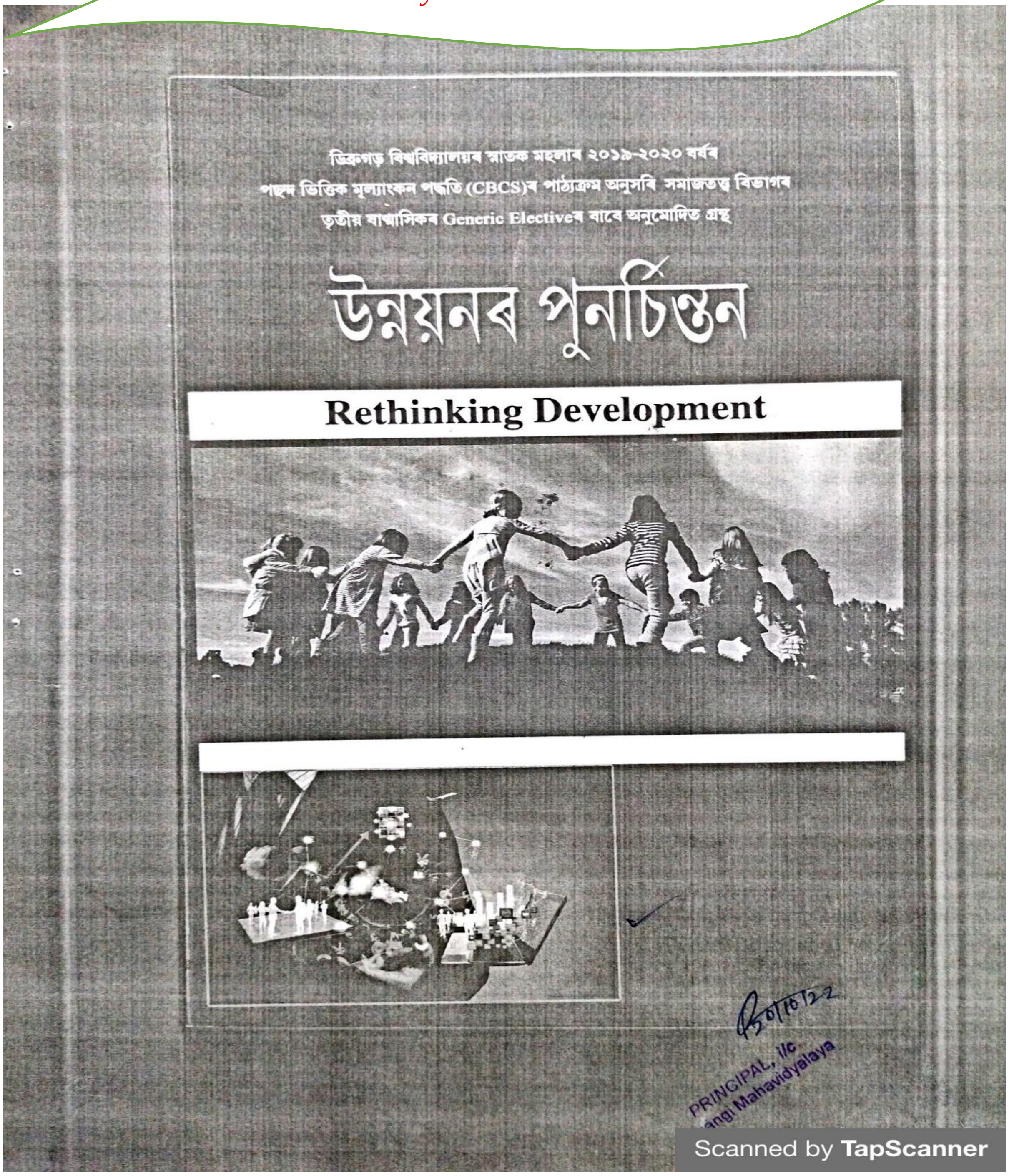

MMahanta
PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

UNNAYANAR PUNARCHINTAN : A Book on Rethinking Development written in Assamese as per new (CBCS) syllabus (2019-2020) of Dibrugarah University by Dr. Rajen Borah, Associate Prof. and Head, Department of Sociology, Jorhat Kendriya Mahavidyalaya, Dr. Pankaj Boruah, Asstt. Prof. Morongi Mahavidyalaya (Degree), Doigrong, Golaghat and Dr. Akhil Borah, Asstt. Prof. Morongi Mahavidyalaya (Degree), Doigrong, Golaghat and Published by Bidya Bhawan, M.G. Road, Jorhat (Assam).

First edition : November, 2020 **Price : Two hundred only/-**

প্ৰকাশক আৰু পৰিবেশক ঃ
বিদ্যাভৱন
এম, জি ৰ'ড, যোৰহাট -১

© লেখকত্ৰয়ৰ দ্বাৰা সৰ্বস্বত্ব সংৰক্ষিত

প্ৰথম প্ৰকাশ ঃ নবেম্বৰ, ২০২০

মূল্য ঃ ২০০.০০/- টকা মাত্ৰ

বেটুপাত ঃ পাৰভেজ হুছেইন

অক্ষৰ বিন্যাস ঃ জিতুল বৰা

ISBN : **978-81-946924-5-4**

মুদ্ৰণ ঃ বৰকটকী অফ্‌ছেট প্ৰিণ্টাৰ্চ, মালৌ আলি, যোৰহাট

No part of this publication may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording, or any information, storage and retrieval system, without permission in writing from the publisher.

Scanned by TapScanner

MMahanti
PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

Course Contents and Itinerary

1. Unpacking Development (4 Weeks)

Bernstein, Henry. *Underdevelopment and Development*. Harmondsworth:

Wolfgang, Sachs (ed.) The Development Dictionary: A Guide to Knowledge and Power. London: Zed Books. 1992. pp. 1-21.

Rist, Gilbert. *The History of Development*. London: Zed, 2008. Pp. 8 – 46

Ferguson, J. 2005. 'Anthropology and its Evil Twin; 'Development' in the Constitution of a Discipline', in M. Edelman and A. Haugerud (eds.) *The Anthropology of Development and Globalization*. Blackwell Publishing. pp 140-151.

2. Theorizing Development (5 Weeks)

Harrison, David. *The Sociology Of Modernization And Development*. London: Routledge, 1991. Chapters 1 &2. Pp. 1 – 54

Frank, Andre Gunder. 1966. 'The Development of Underdevelopment', *Monthly Review*. 18 (4) September 17-31

Redclift, Michael. 1984. *Development and the Environmental Crisis. Red or Green alternatives?* New York: Methuen & Co. Chapter 1 and 7, pp 5-19, 122-130

Visvanathan, Nalini, Lynn Duggan, Laura Nisonoff & Nan Wiegersma (eds). 1997. The Women, Gender and Development Reader. Delhi: Zubaan, pp 33-54

Sanyal. Kalyan. 2007. *Rethinking Capitalist Development: Primitive Accumulation, Governmentality and Post Colonial Capitalism*. New Delhi: Routledge, pp 168-189

Sen, A. 1999. *Development as Freedom*. New Delhi : Oxford University Press, pp. 3-11

3. Developmental Regimes in India (3 Weeks)

Bardhan, Pranab. *The Political Economy of Development In India*. Delhi: Oxford, 1992. Pp. 1–60

Chatterjee, Partha. Democracy and Economic Transformation in India, *Economic and Political Weekly*, Vol. 43, No. 16 (Apr. 19–25, 2008), pp. 53–62

4. Issues in Developmental Praxis (2 Weeks)

Scudder. T. 1996. 'Induced Impoverishment, Resistance and River Basin Development' in Christopher McDowell (ed.) *Understanding Impoverishment: The Consequences of Development Induced Displacement*. Oxford: Berghahn books. Pp. 49-78.

Sharma, Aradhana. *Logics of Empowerment: Development, Gender and Governance in Neoliberal India*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2008. Chapters. Introduction, Chapter 4 and Conclusion

PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

Scanned by TapScanner

MMahanta
PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

আগকথা

মানৱ সমাজৰ বিভিন্ন দিশবিলাকৰ ভিতৰত উন্নয়নো অন্যতম। এখন সমাজৰ উন্নয়নৰ মাপকাঠি সম্পৰ্কে নজনাকৈ সেই সমাজৰ প্ৰকৃত স্বৰূপ বুজাটো সম্ভৱ নহয়। সমাজ আৰু সভ্যতাৰ পৰিৱৰ্তনৰ লগে লগে উন্নয়নৰ ধাৰণাৰো পৰিৱৰ্তন হয়। কিয়নো সমাজ কোনো স্থিতিশিল সত্বা নহয়। ই চিৰপৰিৱৰ্তনশীল। সেয়েহে সমাজৰ এই চিৰপৰিৱৰ্তনশীলতাক সৰোগত কৰি সমাজৰ প্ৰতিজন ব্যক্তিয়ে উন্নয়ন সম্বন্ধীয় ধাৰণাৰো পৰিৱৰ্তন বিচাৰে। পূৰ্বতে মানৱ সমাজত উন্নয়ন সম্পৰ্কীয় ধাৰণাটো যথেষ্ঠ সংকীৰ্ণ আছিল। কিন্তু সময়ৰ লগে এই ধাৰণাৰ পৰিসৰ বহুগুণে বৃদ্ধি পালে। আধুনিক তাত্ত্বিকসকলে উন্নয়নৰ ধাৰণাটোক বহল দৃষ্টিৰে ব্যাখ্যা কৰিছে। এটা সময়ত উন্নয়ন বুলিলে হয়তো কেৱল শাৰীৰিক আৰু মানসিক উন্নয়নকে বুজাইছিল। কিন্তু বৰ্তমান উন্নয়নৰ ধাৰণাটো ইমান সংকীৰ্ণ নহয়। বৰ্তমান সময়ত উন্নয়নৰ ধাৰণাটো বহুদিকদৰ্শী। ই মানুহৰ শাৰীৰিক আৰু মানসিক উন্নতি বা উন্নয়নৰ উপৰি অৰ্থনৈতিক, শৈক্ষিক, যোগাযোগ, নৈতিক, আধ্যাত্মিক আৰু আন বহুটো দিশৰ উন্নয়নক বুজায়। বিভিন্ন তাত্ত্বিকসকলে মতামত আগবঢ়াইছে যে সমাজৰ কেৱল এটা বা দুটা দিশত উন্নয়ন হ'লেই সঁচা অৰ্থত সামাজিক উন্নয়ন সম্ভৱ হৈ নুঠে। এই গ্ৰন্থত উল্লেখ কৰা উন্নয়নৰ বিভিন্ন আধুনিক তত্ত্বসমূহেও সেয়েহে প্ৰকৃত উন্নয়নৰ কেতবোৰ দিশ নিৰ্ণয় কৰিছে। এই তত্ত্বসমূহৰ অধ্যয়নৰ দ্বাৰা ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলো নিশ্চয়কৈ উপকৃত হ'ব।

আমাৰ এই পাঠ্যপুথিত উন্নয়ন সম্বন্ধে বিভিন্ন ব্যাখ্যা, বিশ্লেষণ আৰু কেতবোৰ ক্ষেত্ৰভিত্তিক অধ্যয়ন সন্নিবিষ্ট কৰা হৈছে। এই ব্যাখ্যা, বিশ্লেষণ বা ক্ষেত্ৰভিত্তিক অধ্যয়নসমূহে বৰ্তমান সময়ত উন্নয়নৰ ধাৰণাটো পূৰ্বতকৈ কিমান বহল বা ব্যাপক সেইটো ইংগিত প্ৰদান কৰিছে। বৰ্তমান সমাজ এক আধুনিক সমাজ। এনে সমাজত সমাজৰ উন্নয়ন সম্পৰ্কত নতুন নতুন চিন্তাৰ উন্মেষণ

PRINCIPAL, i/c
Mahavidyalaya

Scanned by TapScanner

PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

ঘটিছে। উদাহৰণস্বৰূপে আমি স্থানান্তৰিতকৰণ প্ৰক্ৰিয়াৰ কথা ক'ব পাৰো। আপাত দৃষ্টিত স্থানান্তৰিতকৰণ উন্নয়নৰ লগত জড়িত নহয় যেন লাগিলেও সঁচা অৰ্থত ইয়াৰ লগত উন্নয়নৰ যথেষ্ট ঘনিষ্ঠ সম্পৰ্ক আছে। বিভিন্ন প্ৰকল্প স্থাপনৰ বেলিকা যিখিনি মানুহ স্থানান্তৰিত হয় সেই মানুহখিনিয়ে স্থানান্তৰকৰণৰ ক্ষতিপূৰণ হিচাপে বিভিন্ন সা-সুবিধা লাভ কৰি পূৰ্বতকৈ আৰ্থ-সামাজিক দিশত পুৰঠ হৈ পৰে আৰু তেওঁলোকৰ জীৱন ধাৰণ পদ্ধতিত উন্নয়নৰ বাট মুকলি হয়। একেদৰে বৰ্তমান সময়ত উন্নয়নৰ ক্ষেত্ৰত সবলীকৰণক গুৰুত্ব প্ৰদান কৰা হৈছে। অৰ্থাৎ সমাজৰ জনসমূহক যদি সবল ৰূপত গঢ়ি তুলিব পৰা যায় তেতিয়া সামাজিক উন্নয়ন সম্ভৱ হৈ উঠিব।

আমাৰ এই পাঠ্যপুথিখনি প্ৰস্তুত কৰা হৈছে ২০১৯-২০ বৰ্ষৰ CBCSৰ নতুন পাঠ্যক্ৰম অনুসৰি। CBCS নতুন পাঠ্যক্ৰম অনুসৰি এই পাঠ্যপুথিখনি প্ৰস্তুত কৰা বেলিকা যথেষ্ট জটিলতাৰ সন্মুখীন হ'বলগীয়া হৈছে। তথাপি ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ সমস্যাৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি খুব কম সময়ৰ ভিতৰত পাঠ্যপুথিখনি প্ৰস্তুত কৰা হ'ল। খৰতকীয়াকৈ প্ৰস্তুত কৰাৰ বাবে অনেক আসোঁৱাহ হৈ যোৱাটো স্বাভাৱিক। সেয়েহে বৈ যোৱা আসোঁৱাহখিনি শিক্ষক আৰু ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে আঙুলিয়াই দিলে আমি কৃতজ্ঞ হ'ম।

যোৱা কিছু বছৰ ধৰি আমি গ্ৰন্থ লেখাৰ দৰে এক পৱিত্ৰ কৰ্মত নিয়োজিত হৈ আছোঁ। এই ক্ষেত্ৰত আমাৰ শক্তি তথা মনোবল যোগোৱাত আমাৰ পিতৃ-মাতৃ আৰু শিক্ষাগুৰুসকলৰ ভূমিকা কেতিয়াও অস্বীকাৰ কৰিব নোৱাৰো।

অবিৰতভাৱে কেইবামাহো ধৰি এই পাঠ্যপুথিখনি লেখি থকা সময়ছোৱাত আমাক একেবাৰে কাষত থাকি সহায়-সহযোগ আগবঢ়াইছিল কাকজান আৱোহন একাডেমীৰ ইংৰাজী বিভাগৰ প্ৰৱক্তা মৌচুমী বৰা, কাৰ্বি আংলং জিলাৰ দেওথৰস্থিত H.V. College ৰ অৰ্থনীতি বিভাগৰ সহকাৰী অধ্যাপিকা লক্ষীমণি নেওগ, নুমলীগড়স্থিত কল্পতৰু একাডেমীৰ বাণিজ্য বিভাগৰ প্ৰৱক্তা ৱিনীতা গগৈ বৰুৱা আৰু যোৰহাট মহাবিদ্যালয়ৰ সমাজতত্ত্ব বিভাগৰ ছাত্ৰ প্ৰত্যুষ প্ৰতীম বৰা (ডন)ই বিশেষভাৱে সহায়-সহযোগিতা আগবঢ়াইছিল। গতিকে তেওঁলোকৰ এনে সহায়-সহযোগিতাৰ বাবে অশেষ ধন্যবাদ জনাইছো। পাঠ্যপুথিখনিৰ বেটুপাত প্ৰস্তুত কৰি আমাৰ এই কৰ্মক এখোজ আগুৱাই লৈ যোৱা পাৰভেজ হুছেইন আৰু ডিটিপি কৰি প্ৰকাশকৰ হাতত তুলি দিবলৈ সক্ষম হোৱা শ্ৰী জিতুল বৰাক ধন্যবাদ জনালোঁ।

পাঠ্যপুথিখনি প্ৰকাশৰ দায়িত্ব গ্ৰহণ কৰা অসমৰ আগশাৰীৰ প্ৰকাশক গোষ্ঠী 'বিদ্যাভৱন'ৰ স্বত্বাধিকাৰীদ্বয় শ্ৰী বিশ্বজিৎ শইকীয়া আৰু শ্ৰী ৰঞ্জিত শইকীয়ালৈ কৃতজ্ঞতা জ্ঞাপন কৰিলোঁ।

লেখকত্ৰয়
ড° ৰাজেন বৰা
ড° পঙ্কজ বৰুৱা
ড° অখিল বৰা

নবেম্বৰ, ২০২০

PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

Scanned by TapScanner

PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya